

Юрій УЛЬЯНЧЕНКО, Аліна ГНАТЕНКО
Національна академія державного управління
при Президенті України

Харківський регіональний інститут державного управління

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ У ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ: НОВІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ

Обґрунтовується необхідність розробки нових методологічних підходів до процесів державної підтримки управлінських рішень на засадах розвитку конкурентоспроможних економічних суб'єктів, створення новітніх сучасних методів управління, що, у свою чергу, змінює систему державного регулювання цих процесів, потребує їх державної підтримки. Доводиться необхідність удосконалення процесів прийняття рішень у державному управлінні на основі новітніх інформаційних технологій. Встановлюється, що на нинішньому етапі сучасні інформаційні технології генерують не тільки нові можливості в розв'язанні різноманітних проблем, але й створюють принципово нові види інформації, надають унікальні можливості у сфері пересування таких елементів, як капітали, товари і послуги.

Ключові слова: державне регулювання, інформаційне забезпечення, конкурентне середовище, процес прийняття рішення.

Yuriy Ulyanchenko, Alina Gnatenko. Information providing of decision-making process in public administration: new methodological approaches

The necessity of creating new methodological approaches to processes of state supporting of management decisions on the basis of development of competitive economic subjects, creation of modern methods of management, which, in its turn, changes the system of public regulation of these processes, needs their public support have been substantiated. The necessity is proved to improve the decision-making processes in the public administration on the basis of the latest information technologies. It is established that at the current stage modern information technology generate new opportunities not only in solving a variety of problems, but also create fundamentally new types of information, provide unique opportunities in the field of travel items such as capital, goods and services.

Key words: public regulation, information providing, competitive environment, decision-making process.

Інформаційне забезпечення – це інформація, яка необхідна для управління економічними процесами на рівні держави, що міститься в базах даних інформаційних систем або на інших носіях, створення стабільних інформаційних умов функціонування національної системи, забезпечення необхідною інформацією,

включення до системи засобів пошуку, одержання, збереження, нагромадження, передачі, обробки для одержання високоякісної інформації, організації банків даних за окремими видами функціонування процесів економічної діяльності держави.

З інформаційного погляду економіка країни – складна динамічна система, яка характеризується великим обсягом окремих видів виробництва, інтенсивністю й різноспрямованістю інформаційних зв'язків між підсистемами й елементами, а також зовнішнім середовищем і оточенням. Така інформаційна підсистема всіх рівнів управління охоплює планову, звітну, нормативно-технічну документацію, а також іншу різноманітну інформацію, яка, характеризуючи стан і рух усіх компонентів підприємства (виробничо-технічних, економічних, організаційних, енергетичних тощо), є основою прийняття обґрунтованого управлінського рішення щодо реалізації державної політики розвитку конкурентного середовища в Україні.

Теоретичним основам розвитку інформаційного забезпечення діяльності органів влади, упровадженню нових інформаційних технологій та дослідженню прийняття рішень у державному управлінні присвячено праці М. Демкова, О. Ємельяненка, П. Клімушина, І. Клименка, Н. Коритнікова, І. Крюкова, І. Куспляка, К. Линьова, М. Латиніна, Ю. Машкарова, С. Майстра, С. Мороза, О. Орлова, В. Пархоменка, Г. Почепцова, О. Радченка, О. Шевчука, П. Хейне та ін.

Метою статті є обґрунтування необхідності вдосконалення процесів прийняття рішень у державному управлінні на основі новітніх інформаційних технологій.

Теорія прийняття рішень у середовищі виконання основних функцій держави розрізняє три можливих ситуації вибору управлінських рішень у процесах управління економікою:

– вибір в умовах стійкої визначеності – коли результат (ефект управління) рішення детермінований і може бути визначений раніше, наперед;

– вибір в умовах ризику – коли результат не може бути відомим наперед, але є інформація про високу вірогідність розподілу можливих результативних наслідків прийняття управлінських рішень;

– вибір в умовах невизначеності – коли результат випадковий і повністю відсутня достовірна інформація про вірогідність наслідків прийнятого рішення.

За таких умов ефективне управління в середовищі прояву окремих функцій держави має повністю забезпечувати стійку присутність на ринку окремих суб'єктів економічної діяльності, гарантувати захист

прав акціонерів і власників, сприяти розвитку підприємництва й залучення інвестицій з урахуванням дієвості державного регулювання ринкових відносин і ефективності прийняття управлінських рішень. Прийняття управлінських рішень відбувається в середовищі функціонування об'єкта, процесу або явища, стан яких може бути детермінованим, динамічного або стохастичного характеру. У свою чергу, кожен об'єкт, процес або явище характеризується організацією, функціями й ступенем складності виконання. За таких умов, щоб прийняти рішення, необхідно виділити істотні характеристики, які відрізняють їх від інших об'єктів і таким чином визначають їхні особливості з погляду керованості й аналізу різноманітних умов досягнення кінцевої мети в середовищі конкурентоспроможного господарювання об'єктів управління.

При цьому стан об'єкта характеризується переліком усіх можливих властивостей (як правило, статичних) цього об'єкта й поточними значеннями (як правило, динамічними) кожної з властивостей. Якщо приймається рішення на рівні окремого підприємства, то обов'язково мають бути способи його реалізації для досягнення поставленої мети або ліній поведінки в тій чи іншій ринковій ситуації. Мета як основний елемент місії підприємства впорядковує множину станів (або ліній поведінки), при цьому передбачається, що один стан об'єкта управління відповідає меті більше, ніж інший. Поведінку об'єкта характеризує те, як підприємство впливає на інші об'єкти чи самі об'єкти зазнають впливу з погляду зміни стану цих об'єктів. Усі властивості об'єктів характеризуються певними значеннями їх параметрів. Вони мають кількісну та якісну міру, належать до окремого класу економіко-організаційних завдань згідно з виконаною класифікацією і є одночасно основою управління.

Так, концепції управління поведінкового напрямку відомі ще з 1950 р. Його представники, які вивчали різні аспекти соціальної взаємодії, рівнів мотивації, організаційної структури, зміни змісту роботи і якості життя, дотримання ефективних умов і раціональних факторів прийняття управлінських рішень, підтверджують необхідність державного регулювання цих процесів шляхом створення державних програм розвитку економіки й регулювання ринків. Одночасно для формування системи державного протекціонізму необхідне обґрунтування нормативно-правового забезпечення економічної політики.

Академік Л. І. Абалкін виділяє такі функції держави, як класичні. Взаємозалежність цих функцій і їх взаємодія розкривається шляхом захисту прав власності, перш за все економічної; забезпечення свободи підприємництва, стимулювання ділової активності населення; забезпечення законності й правопорядку в господарській

сфері; регулювання грошового обігу і забезпечення стійкості національної валюти; регулювання взаємовідносин між працею і капіталом; контролю за зовнішньоекономічною діяльністю; гарантування економічної безпеки країни.

Підприємницька діяльність і ділова активність населення зумовлена підприємницькою здібністю людини, спрямованою на створення матеріальних благ та надання різноманітних послуг. При цьому підприємницька здібність належить до факторів виробництва, характеризується кількісними та якісними ознаками й на цій основі потребує інформаційної підтримки видів його діяльності, яка пов'язана з умінням координувати й поєднувати всі інші фактори виробництва для організації різних форм бізнесу на основі використання виробничих ресурсів в умовах демонополізації державної власності. Формами інформаційної підтримки в таких умовах є: визначення порядку набування й реалізації прав на окремі види ресурсів, проведення транзакцій із ними, упровадження нових технологій і оцінювання їх економічної ефективності. При цьому слід розмежовувати форми інформаційної підтримки в процесах прийняття рішень залежно від вибору моделі технологічних інновацій.

На підставі наявності різних видів виробництва високотехнологічної продукції, а також процесів розробки технологій можна виділити дві моделі їхнього оновлення: перша належить США, друга – Японії. Основою американської моделі оновлення технологій є впровадження інновацій у виробництво, створення сприятливого ринкового середовища, використання досягнень наукових досліджень, створення ефективної системи розподілу. У Японії використовують модель, яка орієнтує на підвищення вартості інноваційних технологій. Вони не вдосконалюють свої технології, а переймають інновації, розроблені за межами країни [1, с. 33 – 34].

У відомому американському підручнику П. Хейне, що відображає сучасні вимоги до економіки, до основних функцій держави, які забезпечують життєдіяльність країни, належать:

- забезпечення правової бази й суспільної атмосфери, що здатна створити умови для ефективного функціонування економіки;
- захист конкуренції на всіх рівнях функціонування;
- справедливий перерозподіл доходів і національного багатства;
- своєчасне коригування розподілу ресурсів для зміни структури національного продукту;
- поетапна стабілізація розвитку економіки (контроль за рівнем зайнятості й інфляцією), а також стимулювання економічного зростання [5].

Якщо додержуватися умов збільшення масштабів і підвищення ефективності суспільного виробництва, що приводить до швидкого наростання складності управління на рівні виконання основних функцій держави, виникає необхідність розробки методології інформаційної підтримки розвитку відтворення виробничого потенціалу окремих галузей економіки. При цьому забезпечення стійкості конкурентоспроможності національної економіки на сучасному етапі й на довгострокову перспективу передбачається в умовах досягнення її трансформації на основі інноваційних вимог, а також удосконалення механізму державної підтримки [3].

Економіст Г. Явлінський вважає, що до основних функцій держави, дотримання яких забезпечить сталий розвиток країни, належать:

- забезпечення державою рівності всіх членів суспільства перед законом;
- дотримання незалежної судової системи за умови реального розподілу влади;
- забезпечення й захист недоторканності всіх видів власності [7, с. 17].

Як бачимо, спільним для всіх функцій є забезпечення нормативно-правового регулювання економічної системи.

Л. Г. Ходов головними функціями держави вважає:

- створення й підтримку нормальних умов життя населення країни;
- забезпечення суспільства достовірною і загальнодоступною інформацією про стан і тенденції розвитку основних показників економічного розвитку;
- юридичний і організаційний вплив на матеріальну й нематеріальну мотивацію шляхом юридичного оформлення відносин власності й розподілу [6, с. 84 – 86].

Необхідність державного регулювання економіки є своєрідною реакцією на наявні недоліки у функціонуванні ринкового механізму. Воно передбачає регулярну демонополізацію економіки, її антиінфляційну оцінку за допомогою стабільної грошової політики, створення ефективної системи економічних регуляторів і систем управління станом окремих об'єктів та економікою різних ієрархічних рівнів (об'єктів).

Стан економічного об'єкта характеризується переліком усіх можливих (як правило, статичних) властивостей цього об'єкта й поточними значеннями (як правило, динамічними) кожної із цих властивостей. Об'єкти не функціонують ізольовано, вони впливають на інших і самі зазнають впливу інших об'єктів. Поведінку об'єкта характеризує те, як він впливає на інших чи сам зазнає впливу з погляду зміни стану цих об'єктів і передачі

інформаційних повідомлень (у цей період здійснюються операції управління).

Із цього погляду політика держави як внутрішнього, так і зовнішнього спрямування в частині функцій держави може розглядатися як сукупність конкретних дій, об'єднаних єдиною національною метою на основі вимог інформаційного забезпечення. Це пов'язано з тим, що в міру створення економіка інформаційного суспільства починає використовувати не два, а чотири основні ресурси: працю, капітал, усі види підприємницької свободи (діяльності) і релевантну інформацію (значення відповідності між інформаційним запитом і отриманим повідомленням). Серед технологій інформаційного забезпечення регулювання підприємств найбільш вживаними на сучасному етапі є технології формування ефективності управління витратами в процесах економічної діяльності, зайнятстю населення в регіоні, мінімізацією соціального рівня безробіття, зростанням диверсифікації виробництва, оптимізацією структури виробництва тощо. Формування ефективної системи управління витратами в процесі реалізації конкурентоспроможних стратегій промислових підприємств і господарств АПК дає змогу розробити базові типи управління затратами залежно від ситуаційних проявів господарювання [4].

Нагальним для формування інформаційного забезпечення є аналіз зовнішнього середовища, дослідження взаємозв'язків на основі базової системи принципів розвитку економіки як ключової ланки соціально-економічного стану ринку праці. На сучасному етапі ринок праці – надсегментоване соціальне поле з нерівномірним доступом до процесів реалізації прав працівника, відсутністю інвестицій у людський капітал. Досі бракує уваги до ринку праці з боку держави, достатньою мірою не використовуються властивості природних факторів.

Управління зайнятстю населення передбачає виявлення галузевих і регіональних пріоритетів у розвитку економіки й збереження робочих місць. Крім того, необхідні заходи зі створення робочих місць, зі структурної перебудови економіки з урахуванням стану регіональних ринків праці, а також розвитку соціальної інфраструктури, особливо в сільській місцевості, підтримки зайнятості в населених пунктах, де виробничу діяльність припинено (у територіально віддалених місцях). Важливим елементом технології управління є також збереження обліку вартості створення й збереження окремого робочого місця.

Встановлено, що мінімізація рівня безробіття залежить від дієвості організаційно-економічного механізму регулювання ринку

праці, внутрішніх і зовнішніх його можливостей: ринку робочих місць, що формує попит на робочу силу, і ринку робочої сили, що формує попит на робочі місця.

На сучасному етапі розвитку економіки регіону ефективно розв'язати наявні проблеми можна лише на основі нових інформаційних технологій оцінки варіантів дій, спрямованих на створення кінцевої продукції. Сьогодні в Україні процес загальної інформатизації суспільства лише розпочався. Інформатизація взагалі – це інструмент побудови інформаційного суспільства. За визначенням комісії ЄС, інформаційне суспільство – це суспільство, де всі види діяльності людей здійснюються на основі послуг, наданих за допомогою інформаційних і телекомунікаційних технологій [2]. Відмінність їх використання від попередніх технологій полягає в тому, що всі розроблені економічні теорії стосувались сфери матеріального виробництва. Становлення й вивчення можливостей процесів інформатизації спонукало до появи нових понять, у категоріях яких можна дослідити засоби створення інформаційних ресурсів і ефективність їх використання. Так, процес інформатизації окремих сфер і суспільства в цілому пов'язаний з такими новими поняттями, як: інформаційний ринок, що відображає окремі види економічної діяльності; інформаційна діяльність як фактор (здатність) економічного потенціалу об'єктів; інформаційний ресурс як додатковий елемент економічної системи, що бере участь у процесах, які формують кінцеві результати; продукт інтелектуальної праці [2].

На сучасному етапі входить в науковий обіг нове поняття – інформаційна економіка, вона охоплює в собі множини інших продуктів, які використовуються для прийняття рішень. Під ринком інформаційних продуктів і послуг (ІПП) розуміють систему товарно-грошових відносин, що виникає між виробниками й користувачами ІПП у визначеному правовому полі, що визначила держава. За таких умов ефективно регулювання економіки в умовах ринкових відносин неможливе без системного підходу до формування теорії управління господарськими комплексами та інформаційних технологій як засобів керування ними. Із цього погляду особливо актуальним на сучасному етапі є обґрунтування якісної визначеності економічного процесу [2].

Під економічним процесом будемо розуміти зміну станів господарської діяльності в часі, зумовлену внутрішніми й зовнішніми ознаками середовища. Змістом економічного процесу є його матеріальна основа, що опосередковує відносини між людьми, зумовлює основні напрями досягнення поставленої мети, зокрема фінансового стану підприємства, ефективності

використання виробничих ресурсів, здійснення трендового прогнозного аналізу темпів зростання основних показників економічної діяльності щодо реалізації державної політики розвитку конкурентного середовища. Головним постулатом запропонованого підходу є необхідність допомогти суб'єкту управління в усвідомленні власних можливостей на основі застосування концепцій поведінкових наук до побудови й управління організаціями для досягнення стійкості їх функціонування. Це пов'язано з тим, що за останні роки різко зросла ціна прийняття управлінських рішень на всіх рівнях функціонування економіки: на рівні окремого підприємства – це втрата контрольованого сегмента ринку, збільшуються втрати продукції і прибутку, на галузевому ринку – втрата іміджу підприємством, фірмою або корпорацією, збільшується вплив зовнішнього середовища на формування проміжних або кінцевих продуктів тощо. Установлено, що різко зросло інформаційне навантаження на суб'єкта, який приймає рішення. Так, за останні роки інформаційне навантаження зросло не менше ніж у 10 разів, одночасно змінився й природний стан об'єктів і процесів у бік зменшення стійкості економічної системи.

Стійкість економічної системи є додатковим ресурсом підвищення ефективності господарювання, це потребує в період реалізації своїх функцій використання значного обсягу інформаційних потоків, щоб забезпечити процеси ефективного управління на основі застосування методів економіко-математичного моделювання. Цей підхід дає змогу реалізувати рішення на певних рівнях деталізації інтегрованих систем управління процесами. Зокрема, на верхньому рівні формалізується мета, що реалізується засобами інтегрованих систем управління, потім виконуються функції і завдання управління, які можуть бути деталізовані для кожної особи, яка приймає управлінське рішення. Загалом завдання побудови структури технології управління в умовах інтегрованих систем управління можна подати переліком інформаційного забезпечення, який охоплює розподіл ресурсів, а також власне технології державного управління.

Встановлено, що на нинішньому етапі сучасні інформаційні технології генерують не тільки нові можливості в розв'язанні різноманітних проблем, але й принципово нові види інформації, надають унікальні можливості у сфері пересування таких елементів, як капітали, товари й послуги.

Такі можливості інформаційних технологій потребують не лише нових методологічних підходів до процесів державної підтримки управлінських рішень, але й державного регулювання

на засадах розвитку конкурентоспроможних економічних суб'єктів, створення новітніх сучасних методів управління, що, у свою чергу, змінює систему державного регулювання цих процесів, потребує їх державної підтримки.

Список використаних джерел

1. **Ли Я.** Выбор модели технологических инноваций Японии, США и Китая / Ян Ли // Экономика и финансы. – 2007. – № 6. – С. 33 – 35.
2. **Мороз С. І.** Інформаційне та програмне забезпечення маркетингової діяльності підприємств / С. І. Мороз // Економіка і проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. – Д. : ДНУ, 2010. – Т. 3, вип. 256. – С. 788 – 794.
3. **Присянкін-Жарова Т. І.** Удосконалення методики короткострокового прогнозування розвитку системи інвестиційної діяльності регіону / Т. І. Присянкін-Жарова // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 7. – С. 8 – 11.
4. **Формування** нормативних витрат і доходів та баланси продукції в Україні та інших країнах світу / [за ред. О. М. Шпичака]. – К. : ІАЕ, 2003. – 484 с.
5. **Хейне П.** Экономический образ мышления : пер. с англ. / П. Хейне. – М. : Каталаксия, 1997. – 704 с.
6. **Ходов Л. Г.** Государственное регулирование национальной экономики / Л. Г. Ходов. – М. : Экономист, 2006. – 620 с.
7. **Явлинский Г. А.** Долгосрочная стратегия модернизации страны и экономическая политика / Г. А. Явлинский // Экономическая наука современной России. – 2003. – № 4. – С. 9 – 15.

List of references

1. **Li Ya.** Vybor modeli tehnologicheskikh innovatsiy Yaponii, SShA i Kitaya / Yan Li // Ekonomika i finansyi. – 2007. – № 6. – S. 33 – 35.
2. **Moroz S. I.** Informatsiine ta prohramne zabezpechennia marketynhovoї diialnosti pidpriemstv / S. I. Moroz // Ekonomika i problemy teorii ta praktyku : zb. nauk. pr. – D. : DNU, 2010. – T. 3, vyp. 256. – S. 788 – 794.
3. **Prosiankina-Zharova T. I.** Udoskonalennia metodyky korotkostrokovoho prohnozuvannia rozvytku systemy investytsiinoї diialnosti rehionu / T. I. Prosiankina-Zharova // Investytsii: praktyka ta dosvid. – 2012. – № 7. – S. 8 – 11.
4. **Formuvannia** normatyvnykh vytrat i dokhodiv ta balansy produktsii v Ukraini ta inshykh krainakh svitu / [za red. O. M. Shpychaka]. – K. : IAE, 2003. – 484 s.
5. **Heyne P.** Ekonomicheskii obraz myishleniya : per. s angl. / P. Heyne. – M. : Katalaksiya, 1997. – 704 s.
6. **Hodov L. G.** Gosudarstvennoe regulirovanie natsionalnoy ekonomiki / L. G. Hodov. – M. : Ekonomist, 2006. – 620 s.
7. **Yavlinskiy G. A.** Dolgosrochnaya strategiya modernizatsii strany i ekonomicheskaya politika / G. A. Yavlinskiy // Ekonomicheskaya nauka sovremennoy Rossii. – 2003. – № 4. – S. 9 – 15.

Надійшла до редколегії 10.02.15

УДК: 338.432: 351.821.11(477)

Сергій ЩЕРБИНА

*Національна академія державного управління
при Президенті України*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Досліджуються тенденції процесів, що відбувалися у вітчизняній та світовій біоенергетиці та їх вплив на енергетичний комплекс України. Наводиться оцінка сучасного стану забезпечення енергетичної безпеки України. Висвітлюються концепції вирішення енергетичної безпеки з урахуванням досвіду виробництва біологічних видів палива країн Європейського Союзу. Доводиться необхідність державного регулювання аграрного сектору України з метою його модернізації та подолання проблем у галузі біоенергетики, що сприятиме вирішенню економічних, соціальних, екологічних проблем та досягненню національних стратегічних цілей. Розкриваються об'єктивні передумови модернізації аграрного сектору України для формування енергетичної безпеки як одного з основних чинників національної безпеки держави. Пропонуються методологічні підходи до аналізу забезпечення та реалізації енергетичної безпеки в Україні за рахунок біоенергетичного потенціалу. Аналізуються тенденції становлення та розвитку енергетичної безпеки, що визначають структурні й кількісні зміни у виробництві та споживанні біологічних видів палива.

Ключові слова: енергетична безпека, енергетична незалежність, аграрний сектор економіки, біологічне паливо, державне регулювання.

Sergiy Shcherbyna. Agricultural sector government regulation in the context of Ukraine's energy security

The article is focused on domestic and global biological energy trends and their impact on the Ukrainian energy sector. Evaluation of the current energy security of Ukraine is explored. The concepts which solve the energy security were highlighted based on experience of biological fuels production in the European Union countries. The necessity of government regulation to modernize Ukraine's agricultural sector was proved aimed to overcome the problems in biological energy branch which will contribute to solving economic, social and environmental problems and achieve national strategic goals. The objective prerequisites of Ukraine's agricultural sector modernization for the energy security formation as one of the major national security factors were revealed. Methodical approaches to the analysis of provision and realization of energy security of Ukraine based on biological energy potential were offered. The analysis of trends in the formation and development of energy security, which determines the structural and quantitative changes in production and consumption of biological fuels was done.